

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

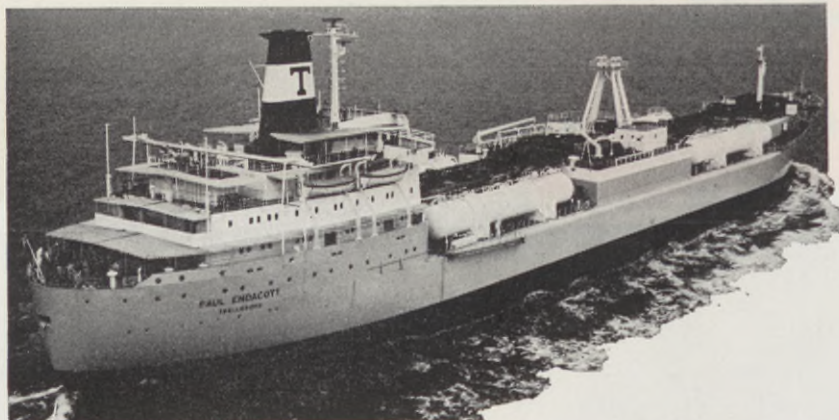
SOCIALMEDICIN · MILJÖVÅRD · HANDIKAPPFRÅGOR

Det här numret
har ett tema:
hälsa och hälso-
vård.
Sture Wahlström
skriver om svensk
hälsovård på
1500-talet och
Hans G Aldor
om det livsviktiga
saltet.

nr 7 1970
augusti
pris 2:—

Kockums på fyra fronter

Till sjöss

Kockums Mekaniska Verkstads AB, Malmö

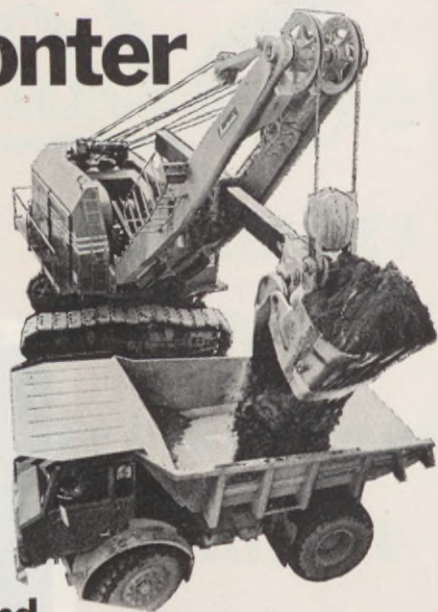
Varvet är idag rustat för sjuttioalets produktion. Den nya dockan har kapacitet för nybyggnader upp till 700.000 tons dödvikt. Tekniskt avancerade fartyg, bl.a. för transport av flytande gas vid atmosfäriskt tryck samt undervattensbåtar är ytterligare en sida av varvets konkurrenskraft.

Till skogs

Kockum Söderhamn, Söderhamn

Ligger mitt i centrum för svensk skogsindustri. Och i tätén för utvecklingen. Med sågverk, barknings-, hugg- och processmaskiner. Och så skogstraktorer, både för lunning och för sortimentskörning. Tillsammans ett komplett system för hela gången från stubben till industrin.

På land

Kockum Landsverk, Landskrona

Ett komplett program av entreprenadmaskiner. Med små och medelstora hydrauliska grävmaskiner. Och med lingrävmaskiner för de tyngsta uppdragen. Med lasttruckar och dumpers som är direkt anpassade till grävorna. Kockum Landsverk har byggt upp hela sitt program med entreprenörens lönsamhet i centrum.

På väg

Kockum Interconsult, Falkenberg

System Interconsult är den pneumatiska metoden för hantering av pulver och kornformiga bulkprodukter såsom cement, kalk, mjöl, socker, djurfoder, olja, plastgranulat och kemikalier. Men Interconsult är också containers av alla slag, bl.a. för fryslaster och olja.

Kockumgruppen avancerad svensk teknik

KOCKUMS
MEKANISKA VERKSTADS AB · MALMÖ · SWEDEN

Status

Organ för Riksförbundet
för Hjärt- och Lungsjuka

nr 7/1970 årgång 33

Ansvarig utgivare: **Einar Hiller**

Redaktör: **Erik Ransemar**

Förbundskansli:

David Bagares Gata 3, 1 tr, Sthlm C

Postadress: Box 3196,

103 63 Stockholm 3

Telefon: 08/20 09 23, 20 09 24

Postgiro: 95 00 11

Tryckeri:

Axlings Bok- & Tidskriftstryckeri,
Södertälje

Annonspriser:

Omslagets sista sida kr 600:—
1/1 sida = 180 × 260 mm " 500:—
1/2 sida = 180 × 130 mm " 275:—
1/4 sida = 90 × 130 mm " 150:—
1/8 sida = 90 × 65 mm " 100:—
Färgannonser 25 % illägg.

Prenumerationspris:

Helår 20:—, halvår 11:—

Innehåll:

Probs	4
Nära kloka gubbar svarade för den svenska hälsovården	5
Om medicin på latin och varför den smakade illa	7
Det livsviktiga saltet behövs i minst 80 miljoner ton	8
Vår mage är en fantastisk maskin	10
Vi måste våra erkänna att det kan vara besvärligt att umgås med en hörselskadad	11
Aktivitet bland RHL:arna i Örebro län	12
Nytt inom "arkivarbetet"	14
Vägar... stigar	15
Kongressinformation om RHL	16
Medan potatisen kokar	18
RHL-information	20

Omslagsbilden: Foto-Hernied

Teckningar sid 12—13: Gunnar
Persson

Arbetsvården i 70-talet

När vi går in i 70-talet har arbetsvården i vårt land lagt sitt uppbyggnadsskede bakom sig. Det mesta av det som lades fram av 1940-talets stora och grundläggande utredning om arbetsvårdens utformning, om arbetsvårdens olika resurser och dessas struktur och läge i vårt samhälle har överförts från det teoretiska stadiet till det praktiska genomförandet. Det betyder inte att 1970 markerar en skarp skiljelinje. Utvecklingen känner inte till några årtalsmarkeringar. Det är först när vi granskar vad som hänt, när vi blickar tillbaka, som vi kan utskilja mönster och riktningar och även då måste vi göra generaliseringar och begränsningar för att kunna hantera vår kunskap.

Arbetsvården i vårt land är en del av arbetsförmedlingsverksamheten och en mycket viktig del. Arbetsvården är därmed också en del av arbetsmarknadspolitiken. De olika åtgärder arbetsvården idag kan arbeta med är därmed också en del av arbetsmarknadspolitiken.

Men arbetsvården är också en del och en mycket viktig del av rehabiliteringsverksamheten i vårt land och med rehabilitering menar jag då alla åtgärder som samhället kan ställa till en enskild individs förfogande då denne efter en skada, sjukdom eller på grund av andra omständigheter tvingas överge en tidigare verksamhet för att övergå till en verksamhet där handikappet blir eliminerat eller kompenserat.

Det finns med säkerhet en hel rad områden där vi kan peka på sådana gränsöverskridningsfenomen. Och det är i och för sig ointressanta fenomen under förutsättning att man uppfyller några fundamentala grundvillkor: individen i centrum, människans integritet, att — så långt det är möjligt med hänsyn till de möjligheter vi har att arbeta med — medverka till individens fria och oövertänkta val av arbete inom ramen för de faktorer som bestämmer vårt handlande i ett land som inte kan undgå att beröras av de strömningar och den struktur som präglar den internationella handeln.

Det finns nog inte några tecken som tyder på att arbetsvården under 1970-talet kommer att få minskade arbetsuppgifter. Det kan nog vara realistiskt att räkna med att det snarare kommer att bli så att arbetsvården kommer att få än mera att göra, kanske inte så mycket mätbart i en kraftig tillströmning av nya arbetsvårdssökande som i utvidgningen av arbetsuppgifternas art och natur. Låt mig bara peka på några saker som kan peka i den riktningen.

Generaldirektör Bertil Olsson konstaterade vid ett anförande i februari månad i år att 1960-talet varit den snabba strukturrationaliseringens årtionde. 1970-talet torde fortsätta trenden. Det innebär arbetsmarknadsmässigt att vi får ett allt lägre arbetskraftsbehov i basnäringarna (under 5%), en minskning i varuproduktionen (kanske till 25%), någon minskning i byggnadsverksamheten (7—8%) och en kraftig ökning i servicenäringarna (över 60%).

Denna utveckling nödvändiggör en fortsatt stora arbetsmarknadsutbildning, konstaterade generaldirektören. Och här måste arbetsvården liksom nu vara mycket aktiva. Yrkesutbildningen för handikappade tillhör den verksamhetsform som ökat i omfattning år efter år. Och den måste fortsätta att öka.

Men vi måste vara observanta när det gäller arbetsmarknadsutbildningen för handikappade. Vi måste titta mycket noggrant på vad som kan finnas av lämpliga yrken inom de expanderande näringsgrenarna. Och vi måste kunna använda konstruktiv fantasi och kanske också vara något av idégivare när det gäller att forma lämpliga utbildningar för i varje fall vissa grupper av handikappade och det gäller inte minst de svårt rörelsehindrade, de som är beroende av rullstol, och de psykiskt utvecklingsstörda. Men vi får för den skull inte ignorera eller minska vår konstruktivitet när det gäller de handikapp som i förstone kan synas vara mer problemfria när det gäller bredden i yrkesvalet. Människor med hjärt- och lungsjukdomar, med eksem och svåra hudsjukdomar har sannerligen inte det alltför lätt att finna det yrke som eliminerar besvären. **E.R.**

Probs

Att läsa Rune Johansson

Det är varmt och det är sommar. När detta skrivs är det den 15 juni, en afton klockan nio, när det blivit svalare i luften.

Jag vet att detta skall läsas om nästan två månader. Då kanske värmen är förbi. Då börjar en annan värme: valkampanen och valkampanjerna. Varför inte inleda med att tala om en valkampanj som kanske inte så många skriver om mer än jag: en ensam man, nåja, inte helt ensam, hans dotter är med honom och vi är några stycken som är med honom i våra tankar. Han heter Rune Johansson och han bor i Växjö.

Lördagen den 13 juni började han en handikappdemonstration på Stortorget i Växjö. Han kan konsten att demonstrera nu. Han vet dess värde. Det är i år femte året han demonstrerar på detta sätt för de handikappade.

Jag har ett brev från honom. Det brevet har han sänt till många. Jag tycker det är förtjänt av att återges i sin helhet. Det kommer jag att göra med undantag för brevets ingress som jag ersätter med denna presentation.

Det som ni nu läser är Rune Johanssons ord. Läs dem noga och ta gärna upp dem och för dem vidare till politikerna i årets valkampanj.

Demonstrationens bakgrund

De handikappade kräver att bli inlemmade i samhället. Även den som har grava handikapp vill ha möjlighet till privatliv, vill äga något, som han eller hon kan kalla sitt eget. De handikappade vill precis som andra medborgare i så stor utsträckning som möjligt bestämma över sin tillvaro

och äga någon valfrihet. De vill inte bli undanfösta på långvårdskliniker, där de under ett helt liv bara blir föremål för andras verksamhet. Inflytelserika politiker framhåller ständigt, att de handikappade skall inlemmas i samhället. I det avseendet är de handikappade och politikerna överens. Skall de handikappade kunna leva ett normalt liv måste de emellertid ha tillgång till nödvändiga ekonomiska resurser. Det har politikerna icke tillförsäkrat dem. Den som från födseln är så gravt handikappad att han eller hon inte kan bidra till sitt uppehälle har i dag en förtidspension på 496 kr/månad att leva av. Är den handikappade totalt hjälplös — hit räknas de svårast handikappade av de rullstolsbundna — utgår dessutom ett invaliditetstillägg på 150 kr/månad. För en sådan människa uppgår den totala summan av förtidspensionen och invaliditetstillägget till 646 kr/månad. Till yngre handikappade beviljas pensionerna endast för ett par år i sänder hur uppenbart det än är, att skadan är livsvarig. Genom byråkrati, avgifter för läkarintyg m m naggas den lilla pensionen i kanten. Hur menar politikerna, att en människa med stora hjälpbehov skall kunna leva meningsfullt på 496 kr/månad eller ens på 646 kr/månad i ett samhälle som skolat medlemmarna till egoism, som lärt dem att aldrig utföra en tjänst utan att kräva betalning? Det är vidare att märka att dessa pensioner är avsedda för unga människor i sina bästa år som aldrig getts tillfälle att skaffa sig några ekonomiska reserver, som aldrig har några extraförtjänster. Denna lilla pension skall räcka till mat och kläder, till personlig hygien, hårvård och tvätt, till tidningsprenumerationer, till inköp av radioapparat eller TV-apparat, till småreparationer, till tandvård, till sjukvård, till nöjen, resor och utflykter. Det blir föga över att fylla ut långa dagar med. Handikapp visar dessutom alltid tendenser att draga med sig extrautgifter genom att den handikappade och dennes anhöriga inte kan eller inte orkar utnyttja de standardlösningar, som står till buds för den friske.

Ett handikapp har konsekvenser

Ett handikapp i en familj medför inte bara konsekvenser för den handikappade utan även för dennes anhöriga. Om en gravt handikappad skall kunna leva ett normalt liv i stället för att upptaga en dyrbar vårdplats på en långvårdsklinik krävs att en anhörig

person uppoffrar sina möjligheter till förvärvsarbete. I bästa fall kan denna anhöriga person för sitt arbete, som ofta utsträcks till dag och natt, helgdag som vardag, erhålla ett vårdbidrag, som är ungefär lika stort som den inackorderingsavgift Medelsvensson betalar till kenneln för att denna skall se till hans hund medan han far på utlandssemester. I den skattepolitiska debatten behandlas denna anhöriga person — nästan undantagslöst en kvinna — som om hon frivilligt gjort ett val. Hon framställs stundom som samhällsparasiten nr 1, den sk lyxhustrun. Vårdbidraget är icke ATP-berättigat. Härigenom blir även den handikappades vårdare utestängd från ATP, trots att denna person genom sitt vårdarbete sparar ca 100 kr/dygn åt det allmänna. Om en familjemedlem är gravt handikappad blir således konsekvenserna förödande för den handikappades hela familj: orimliga arbetsbördor, isolering, påfrestningar på familjens psykiska och fysiska hälsa samt på dess ekonomi.

Fyra krav

Jag kräver nu av de politiska partierna

■ att de politiska partierna undanröjer orättvisorna med ATP-reformen. Dessa orättvisor består i den olika behandlingen av människor som handikappas före och som handikappas efter inträdet i förvärvslivet. Som ett skäl för min ståndpunkt vill jag peka på att samhället genom miljökador handikappar människor. Sålunda skadas människornas arvs massa genom användning av röntgen, radioaktiva ämnen och vissa kemiska medel (bly, kvicksilver, växtskyddsmedel etc). Allt detta är ogynnsamma biprodukter av den högt utvecklade teknik, som givit de icke drabbade en oerhörd standardökning. Även om endast ett fåtal handikapp kan hänföras till teknikens biverkningar, så aktualiseras ändå kravet på ett helt nytt grepp om pensionsfrågorna. Eftersom teknikens skador på arvsanlagen ger utslag först på kommande generationer så bör alla industrier, som sysslar med produktion som kan ge upphov till handikapp, erlagga avgifter till en, allmän fond. Staten bör sedan skjuta till resten så att alla handikappade kan få ersättning, som är avpassad efter skadans omfattning men som är oberoende av den juridiska ansvarigheten för skadan och oberoende av tidpunkten för handikapp

Forts. sid. 14

Gästbudsbild från 1500-talet.

När kloka gubbar svarade för den svenska hälsovården

Redan 1477 hade Uppsala universitet inrättats, men där fanns ingen lärostol i medicin. Alla som ville studera detta ämne tvingades resa utomlands. När staten efter reformationen övertog den sjukvård, som kyrkan tidigare hade utövat, försökte Gustav Vasa genom statsstipendier underlätta de medicinska studierna. Flera kungliga brev finns bevarade, i vilka man t. ex. får veta att "femtio daler om året utanordnades i tre år för att i utlandet studera medicin". I ett brev från 1554 befäller kungen herrar Bengt Olai Mårten, Olai Helsing, Mårten Olai Gestring, Johan Kampe och Henrik Andreæ, som samtliga studerade vid främmande universitet, att vid första öppna vatten bege sig hem för att utöva läkarverksamhet.

Bengt (Benedictus) Olai Mårten blev sedermera Johan III:s livmedikus och skrev den första mera betydande på svenska språket utgivna läkarboken: "Een nyttigh Läkarebook, theruthin-

nan man finner råd, hjelp och läkedom til allehanda menniskiornas sjukdomar, både inhvertes och uthvertes, serdeles och en undervisning och rätelse, huru svaghe och sjuklige quinnor sikh uti alla förefallande sjukdomar hjelpa kunna. Item emot dee krankheter som små barn lättligen hända kunna. Item een undervisning och ingång till chirurgien."

Boken innehåller massor av egenomligheter. Bland annat rekommenderas mot "förtryckta och förlamade leder" en dekokt på lever, lungor och njurar från en kalv, och mot blödningar förordnas på det varmaste släckt

kalk och svinlort. Vad sårbehandlingen beträffar så ansluter sig Olai helt till den på den tiden vanliga uppfattningen att varje sår borde "förvandlas till bölds natur, så att det bulnar och flyter".

En några år senare av ärkebiskopen i Uppsala, Olof Martini, sammanställd s. k. "Läkarebok för gemene man" var om möjligt ännu mera kufisk. Askan av brända skor rekommenderas mot tandvärk, och mot ofrivillig urinavgång anses det bra att ta urinblåsan från ett svart får, en get eller en tjur, koka den i ättika eller öl och sedan inmundiga spadet.

Kloka gubbar, bardskärare, präster och trollkarlar svarade för den svenska hälsovården under 1500-talet skriver STURE WAHLSTRÖM i detta kulturhistoriska kåseri som han dessutom försett med en rad sällsynta illustrationer.

■ De få hospital och sjukhus som fanns i landet sammanslogs och utvidgades under Gustav Vasas regeringstid. Även några nya tillkom, bl. a. Danvikens nya hospital, till vilket kungen själv skänkte 40 mark örtug som grundplåt. Vidare tillkom 1557 en ordningsstadga för Stockholms stad, i vilken det faktiskt talas om bestraffning av personer som försakar nedsmutsning på gator, i rännstenar och i hamnområden. Vidare förbjöds hållande av boskap inom stadsuren (Gamla stan), och på de norra och södra malarna skulle begravningsplatser inrättas.

■ Allt detta var ju gott och väl — men dugliga läkare fick man söka med ljus och lykta efter. Gustav Vasa själv vårdades på dödsbädden av kyrkoherden i Storkyrkoförsamlingen, magister Johannes, en barberare och en apotekare.

Då och då hände det att någon utländsk läkare kom till Sverige, men ingen tycks ha stannat någon längre tid. En holländare, Guilhelmus Lemnius, som tagit sin doktorsgrad vid universitetet i Pisa och inkallats hit av Erik XIV, inlämnade 1561 ett förslag till medicinalordning, som i åtskilliga avseenden var anmärkningsvärt avancerat. Bl. a. ansåg Lemnius att ingen utan tillstånd av någon livmedikus

borde få verkställa åderlätning eller "ingiva läkemedel". Vidare rekommenderade han myndigheterna att anställa en högt kvalificerad botanist, som kunde hjälpa till att inrätta en officin, där "torra och goda läkemedel" alltid skulle finnas i lager. Han föreslog även att ett rymligt sjukhus skulle inrättas för fattiga sjuka och "föreses med allt vad därtill kunde erfordras".

Samtliga förslag stannade emellertid på papperet.

Bardskärare, badare, präster, trollkarlar, illusionister, kloka gubbar och gummor dominerade så gott som helt den svenska "läkarvården" under 1500-talet. De bildade läkarna (svenska och utländska) utgjorde ännu vid århundradets slut ett försvinnande fåtal. I sin "Hushållsbok" för 1581 klagar riksdrotsen Per Brahe d. ä. över att "här iuthi Sverige fattas både Apothek och Doctores". Vid Johan III:s sista sjukdom — man skrev då 1592 — fanns det enligt historikern Samuel von Pudendorf ingen pålitlig läkare att tillgå, "efter man då för tiden i Sverige inga medicos hade".

■ Först när Uppsala universitet hade existerat i mer än hundra år (1595) inrättades där den första lärostolen i medicin. Dessvärre visade det sig att man inte hade någon kompetent innehavare till posten och det dröjde därför

ytterligare 18 år, dvs. till 1613, innan den förste professorn i medicin kunde installeras. Han hette Johan Chesnecopherus, var dotterson till den tidigare nämnde Benedictus Olai och hade tagit sin doktorsgrad i Marburg 1608. Tyvärr avled han redan 1635 i en febersjukdom, endast 54 år gammal.

Redan före 1613 hade emellertid medicinsk undervisning bedrivits vid universitetet, bl. a. av professorn i österländska språk Johannes Rudbeck och professorn i fysik Petrus Rudbeck. De öppnade 1610 en privat medicinskola. Undervisningen där var kostnadsfri, och skolan hade mer än 50 lärjungar redan vid starten.

■ Hälsotillståndet i 1500-talets Sverige var över huvud taget dåligt, och det har med viss rätt sagts att den kyrkliga reformationen var skuld härtill. Den vällevnad, som kännetecknade medeltidens slutskede, dämpades ju knappast genom reformationen, vars predikanter förvisso inte var några asketer eller nykterhetsapostlar. Många av de nya lärosatserna kontrasterade starkt mot katolicismens späkningar och fastor och bidrog utan tvekan till att en hel del gott folk slog över våldsamt både i fråga om mat- och dryckesvanor. Bl. a. ökades bruket av starka kryddor och socker våldsamt. Det började betraktas som fint att överlasta sig vid bordet. Man talade och skrev om sådant som något helt naturligt. Man "dyrkade guden Bacchum", drack "många skålar" eller gjorde sig lustelig", allt enligt den rådande uppfattningen ganska oskyldigt. Anmärkas bör dock, att det var ett människens privilegium "att taga sig rus". Hustrurna varnade ibland sina män för alltför mycket supande när de hade trånga och/eller höga kragar på sig (de kunde lätt kvävas under de vid större kalas oundvikliga uppkastningarna). Däremot var det knappast vanligt att de direkt uppmanade någon till helnykterhet. I varje fall inte i de högre samhällsklasserna.

■ En schlesisk adelsman, Erich Lasota von Steblau, som via Ryssland hamnade som fånge i Sverige och först efter många och långa förhör frisläpptes, berättar senare i en resebeskrivning att han ansåg svenskarna vara ett mycket underutvecklat släkte. Varken läkare eller andra vetenskapsmän av klass tycktes existera, säger han, och någon konst eller litteratur av värde såg han heller inte till.

Man ansåg det viktigt att alltid slå åder på lämpligt ställe.

Här driver en prelat ut en ond ande ur en adelsdams huvud.

Varbilder av olika slag ansågs kunna bota ett flertal sjukdomar. Man beströk dem med blod och applicerade dem under uttalandet av diverse besvärjelser på det onda stället.

Om medicin på latin och varför den smakade illa

Om medicin och läkemedelsblandningar av allehanda slag kåserar här TAGE EKELÖF. Den bästa medicinen är som alltid naturens egen läkande förmåga — om och när den räcker till.

Ibland undrar en person, som besökt doktorn och fått ett recept, varför det är skrivet på latin? Svaret är ganska enkelt. Det beror inte på något hemlighetsmakeri att läkaren skriver ut medicinen just på latin, utan dels därpå att de i farmakopén fastställda läkemedelsnamnen är latinska, dels därpå att diverse latinska uttryck, mest förkortningar, som avser apotekarens arbete, sedan gammalt är vedertagna, bekväma och kända även på många håll i utlandet.

En gammal regel säger, att recept bör sparas och vid förnyat besök hos läkaren medtagas. Däremot bör man inte låta annan person använda receptet.

Förr i tiden trodde man, att en medicin var mera verksam om den smakade illa, eller om den var besk och mycket stark så "det rev i halsen". Därför tillsatte man illasmakande ämnen.

Sedan beror det på hur en medicin verkar på olika patienter. En del tål inte brompreparat utan får utslag och då bör naturligtvis patienten upphöra med brommedicinen som får ersättas med andra läkemedel. Det är även en regel, att man inte kan lösa vilka ämnen som helst i samma lösningsmedel. De kan ge upphov till svårösliga föreningar. Blandas t.ex. natriumfosfatlösning med kalciumkloridlösning utfaller olöslig kalciumfosfat. Likaså om koksaltlösning blandas med lapislösning, då utfaller olösligt klor silver.

Förr i tiden förekom i folkmedicinen läkemedelsblandningar med 10—20 olika ingredienser blandade tillsammans i någon vätska. Denna blandning tillkom så, att man blandade ihop medel, som man förmodade eller genom erfarenhet visste ha en läkande förmåga på något kroppsligt organ.

I detta sammanhang kan det påpekas, att man måste ha väl reda på vad

man blandar. En del medel såsom jod, kaliumklorat, kaliumpermanganat, klorkalk, kromsyra, salpetersyra, silvernitratt (lapis), svavelsyra och vätesuperoxid, kan nämligen lätt ge upphov till *explosiva* blandningar.

Ofta går det bra vid en sjukdom utan medicinering. Genom att under en längre eller kortare tid avkoppla från allt som har samband med det dagliga arbetet ges ofta hälsan tillbaka. Det blir inte stort dyrare än det dagliga pillerätandet.

TÄNK PÅ
HJÄRT- OCH LUNGSJUKAS
BLOMSTERFOND

Postgiro 95 00 11

Det livsviktiga saltet behövs i minst 80 miljoner ton

För att skaffa sig salt har människor sedan urminnes tider varit beredda att offra sina liv och utstå alla slags umbäranden, berättar HANS G ALDOR i denna artikel. Trots det är de flesta i dag benägna att ta salt för en självklarhet och knappast medvetna om att salt är en av livets allra viktigaste förutsättningar, i själva verket lika oundgängligt som vatten.

Kroppens kemi fordrar att saltkoncentrationen i blodet hålls konstant. Om kroppen inte får tillräckligt med salt kompenseras detta genom en hormonmekanism så att avgången av salt genom urin och svett reduceras. Men denna normala saltförlust kan inte minskas till noll. Om dieten är fullständigt saltfri förlorar kroppen ändå ständigt en liten mängd salt genom njurarna och svettkörtlarna. Kroppen försöker då rätta till detta genom att öka sin avdunstning av vatten så att blodets salthalt kan hållas vid den nödvändiga nivån. Resultatet blir då en fortlöpande uttorkning av kroppen och slutligen döden.

■ Om kroppen inte får något vatten är den avgörande faktorn — saltkoncentrationen i blodet — densamma, men hormonmekanismen fungerar då i motsatt riktning. Den försöker minska vattenförlusten och öka saltavgången för att den rätta saltnivån i kroppen skall upprätthållas. Kort sagt kroppens normala behov av salt och vatten är båda aspekter av samma vitala behov: en salthaltig vätska i blodcirkulationssystemet.

I sådana trakter av världen där befolkningen huvudsakligen lever av kött eller fisk utgör salttillförseln inte något större problem — köttet eller fisken innehåller tillräckligt. Egendomligt nog är saltet också vanebildande så att människor som lever på en särskilt salthaltig diet blir beroende av den. De måste då också uppenbarligen ha en större exkretion av salt.

Saltbrist är en företeelse som framför allt drabbar befolkningen i trakter där man huvudsakligen är beroende av en vegetarisk diet. Till en sådan behöver en människa ett minimum av två till fem gram salt om dagen i mineralisk form. I många trakter existerar inga sådana salttillgångar. Det är exempelvis fallet i stora delar av Afrika. Före kolonialtiden kunde dessa områdens befolkning bara överleva genom att dricka blod och urin från boskap och vilda djur som strövade omkring över stora områden och samlade och koncentrerade salt från växter i sina cirkulationssystem. Det är en av de viktigaste orsakerna till att det inre Afrika aldrig kunde livnära mer än en mycket gles befolkning.

Förutom att vara en oundgänglig del av dieten har saltet varit en nödvändighet i alla civiliserade samhällen för lagringen av kött och fisk. Det har en konserverande verkan genom att det drar ut vattnet ur de animala vävnaderna så att det dehydrerade köttet sedan blir immunt mot angrepp från bakterier. Även om det finns många andra metoder för konservering är saltning än i dag en av de allra vanligaste.

■ Tillgången på salt har varit avgörande för uppkomsten av alla tidiga civilisationer och fastän förvånansvärt litet direkt nedtecknat material existerar om saltet i äldsta tider har den arkeologiska forskningen kunnat visa på många talande exempel på saltut-

vinningens och salthandels betydelse under de allra tidigaste kulturepokerna.

När man söker efter sådant material som att ge upplysningar om saltets tidigaste historia är det givet att man går till platsen där människan rimligtvis kunde få tag i salt. Man kommer då genast att tänka på Döda Havet, världens saltaste sjö. Nära dess stränder ligger ett saltberg, Jebel Usdum eller Sodom, och där har man mycket riktigt kunnat konstatera att salt brutits ända sedan före bronsåldern och det är alltså ingen tillfällighet att några av de äldsta jordbrukskulturerna uppstod i dessa trakter, vid Jeriko och nära Jordans mynning i Röda Havet.

Det var också tillgången på mineraliskt salt som man kunde komma åt genom att gräva fram det som gjorde det möjligt för de tätbefolkade jordbrukskulturerna i floddalarna vid Nilen, Eufrat-Tigris och längs Gula floden i Kina att växa upp och blomstra. Den grekiske historieskrivaren Herodotos talar också om saltbrott i Nordafrika och man vet att fenicierna hade sådana i Spanien. Man har också funnit förhistoriska saltfyndigheter innehållande stenyxor i Mindre Asien och i Sydamerika.

Brytningen i öppna brott ledde så småningom till att man försökte få tag på salt på större djup. Mest kända är gruvorna i Hallstatt i österrikiska alperna. Även med den tidens primitiva metoder och låga avkastning gjorde dessa gruvor Hallstatt till Europas viktigaste handelscentrum under brons- och järnåldern och härifrån kom det

livsnödvändiga saltet på långa och mödosamma vägar också till Skandinavien.

■ Ännu tidigare förekom utvinning av salt i grunda saltsjöar och markland där vattnets salt halt är hög. Det enda man behövde göra var att dämna upp en vik och låta solen torka bort vattnet så att man kunde ta vara på det avlagrade saltet. Rester av sådana primitiva sk saliner finns fortfarande kvar vid Döda Havets stränder och i ett stort saltträsk vid Gula flodens stora krök finns uråldriga sådana anläggningar som fortfarande är i bruk. Andra sådana saltträsk finns i Iran, Egypten och i Sahara.

Forn tidens människor upptäckte dessa saltrikedomar på grund av deras röda färg. Detta beror på att mikroorganismer förökas kraftigt i dessa salthaltiga vattensamlingar. Ju rödare de är ju högre är i regel salthalten. Likheten mellan dessa och blod, både i fråga om färg och smak måste ha gjort ett djupt intryck på primitiva folk.

Det bekräftas bland annat av ett ställe i Bibeln. I andra Konungaboken står det: ... bittida om morgonen, när solen gick upp och lyste på vattnet, sågo moabiterna vattnet framför sig rött såsom blod. Då sade de: "Det är blod." Bibelstället syftar förmodligen på saltbäckenet vid Sodom.

I motsats till det ur vatten utvunna saltet är bergsalt gråaktigt till färgen, innehåller i regel gips och har mindre smak eftersom det inte upplöses helt. På en karta som ritats omkring år 450 kan man se två fartyg seglande på Döda Havet, det ena med rött salt från soltorkningsbassängerna, det andra med grått salt från berget Sodom.

■ Det finns emellertid inte många platser i världen där man kan få fram saltet så lätt. På de flesta ställen har man fått leta länge och det har varit svårt att utvinna det. I Kina kom man för omkring 1600 år sedan på idén att borra djupt ned i berg tills man stötte på saltlager och ur hålen kunde man sedan få upp salthaltigt vatten genom bamburör. En del av dessa hål är nästan kilometerdjupa. Saltet utvanns sedan genom att man lät vattnet förångas över eldar.

På många håll växte det redan under förhistorisk tid upp små samhällen kring salthaltiga källor som jägare fann genom att spåra djur. Även vid dessa fick man fram små kvantiteter salt genom att koka bort vattnet. Så-

dana saltkokarkulturer går tillbaka till tidig stenålder. De förekom bland annat i Tyrolen, i Franche-Comté i Frankrike, vid Droitwich i England, kring Mosel och Saale och vid Lüneburg i Tyskland. Hela skogar gick åt att försörja dessa saltkokerier och virket fick ofta hämtas från långt avlägsna ställen.

■ Den äldsta källan för saltutvinning är naturligtvis oceanerna. Deras salt halt är relativt låg, omkring tre procent jämfört med exempelvis Döda Havets trettio, men oceanerna var och är inte desto mindre en av de allra viktigaste saltleverantörerna för människan. Av de 80 miljoner ton som konsumeras i dag utvinns 30 ur havet med hjälp av solenergi enligt samma system som tillämpades redan under minoisk tid för 5000 år sedan på Kreta.

Detta kan emellertid endast användas i trakter där solskenet är rikligt. I det regniga Nordeuropa, i Skandinavien, England och Holland var man lyckligtvis välsignad med upplagrad solenergi i form av torv som dessutom också innehåller salt. Torven brändes och sedan extraherades slatet ur askan med hjälp av vatten, extraktet silades och vattnet förångades i stora kar, varvid man använde mera torv som bränsle. Det återstående koncentratet med mer än 90 procent salt torkades vid elden i små lerkärl. Dessa lerbehållare med salt gällde som pengar i förhistorisk tid och lär fortfarande göra det på vissa håll i Afrika. Utan dessa torvtillgångar som saltkälla hade koloniseringen av Europa under stenåldern knappast varit möjlig.

■ Solsken är emellertid billigare och dessutom outtömligt. Det utnyttjas också fortfarande över stora delar av jorden för saltframställning. Havsvatten pumpas in i stora, grunda bassänger i vilka det får avdunsta i solskenet varefter saltet kan tillvaratas. Av 50.000 kubikmeter vatten utspritt över 100.000 kvadratmeter kan man få fram tusen ton salt om året. Det är inte förrän på allra senaste tid som man gjort vissa förbättringar av dessa uråldriga metoder.

■ Av alla grundläggande nödvändigheter för livet är saltet unikt såtillvida som det endast förekommer inom vissa begränsade områden. Människan kan livnära sig genom jakt, fiske, boskapskötsel eller åkerbruk på stora områden av jorden men salt kommer bara

från några få där det finns att hämta från saltsjöar, gruvor, källor eller havsstränderna när övriga förutsättningar att utvinna det är för handen.

Det har gjort att transporter varit en absolut nödvändighet från civilisationens begynnelse. Alla tidiga kulturer har varit tvungna att ordna saltförsörjningen för att kunna utvecklas. I Palestina spred sig jordbruket upp längs Jordan från Döda Havet. I Egypten berodde jordbrukets spridning uppför Nildalen av salttransporterna med båt uppför floden från träsket i deltat och med kamelkaravaner kom det från saltsjöar i öknen. I Frankrike spred sig civilisationen med saltlasterna som fraktades uppför Rhone från saltbädarna i trakten av Marseille. Likadant har mönstret varit i Iran, Indien, Kina och i andra länder.

■ Flodtransporter var i regel det lättaste, men för en så sällsynt, dyrbar och livsviktig vara fick man också tillgripa kostsammare transportmetoder. Karavaner av kameler, hästar, åsnor och lamadjur har transporterat det genom öknar och över bergskedjor för att förse salthungrande folk med den efterlängtrade varan. Ända till för några år sedan kom en karavan på två tusen kameler två gånger årligen till Timbuktu från Taodeniträsket sjuhundra ton salt som från den stora marknaden där spreds till öknens olika stammar.

Saltet var också från sjötransporternas begynnelse den viktigaste handelsvaran som fraktades. Hundratals små fartyg korsade Nordsjön och Atlanten från Portugal till Skandinavien, Ryssland, England och Holland. Från den Iberiska halvön gick saltet senare också till Afrika, Indien och den amerikanska dubbelkontinenten.

■ I dag beräknar man att världens mer än tre miljarder människor konsumerar omkring 80 miljoner ton salt om året. Men förbrukningen per person varierar avsevärt. En del befolkningar lever ännu på ett minimum för att kunna existera, dvs. på omkring två gram om dagen. I andra länder har man så gott om det att man kan använda det till alla möjliga andra kemikalier. I USA förbrukas det 280 gram om dagen per invånare, fyra gånger mer än genomsnittet i världen. En minskning av tillgången skulle i de flesta länder bara innebära en viss obetydlig sänkning av levnadsstandarden — i Bengalen skulle det innebära massdöd.

Vår mage är en fantastisk maskin

Om hur magen arbetar och vilken fantastisk och imponerande maskin det i verkligheten är fråga om har ARNE ÖLJEN forskat lite närmare i.

Finns det något annat av den mänskliga kroppens organ som vi människor intresserar (oroar) oss mer för än magen? Knappast. Den mer eller mindre dirigerar vår tillvaro.

Vår mage är en praktisk inrättning som är så finurligt konstruerad att vi klarar oss med tre mål mat per dygn i stället för att om den haft en annan utformning, kanske tvingats äta åttio gånger.

Vår mage rymmer 2 liter

Vår mage har en kapacitet om ca 2 liter. Om vi jämför den med magen på en av de större hundraserna, S:t Bernhards, så har den en mage som rymmer tre gånger så mycket... Magen är mycket flitig och uträttar massvis med nyttigt arbete varje dygn. Den avger 3 liter magsaft (saltsyra) per dag. Varför just saltsyra? Jo, denna har till uppgift att göra en annan av magens utsöndringar aktiviserad, nämligen enzymet "pepsin" som sätter igång nedbrytningen av äggvitsämnen.

Magens huvudsakliga uppgift är nämligen att bryta sönder de äggvitsämnen som vår föda innehåller till mindre fragment. Slutjobbet tar tunntarmen hand om och man kan väl tillägga att just tunntarmen är den som kämpar hårdast med både fetter, kolhydrater och övriga inslag i födan.

Pepsinet är viktigt. När vi med stora välbehag sätter i oss en läcker biff så skulle vi få massvis med obehag (efteråt) om inte pepsinet satte in. Magen avger även andra enzymer som omvandlar födan; dricker vi mjölk så bildas raskt ett enzym som gör mjölken tjockare och bryter ned till mer lättsmält skick.

Har man lite magbesvär efter en god middagsbjudning (med drycker) så brukar man förklara inför sej själv: "Inte att undra på en sådan blandning som det blev". Men se det stämmer inte alls. Magen blandar inte ihop födan till någon "gröt" utan tar hand om den i tur och ordning alltefter som den kommer "ner". Middagen lagras i olika skikt: sandwich, huvudrätt och efterrätt.

Magen sätter i gång med muskel-sammandragningar som blandar om födan med matsmältningssafterna och sedan etappvis forslar den bildade "vällingen" mot nedre magmunnen som i sin tur öppnar sig mot tolvfingertarmen (vanligt magsårsställe) vilken utgör den första delen av tunntarmen.

Kommer det igenom för mycket magsaft så är risken för magsår stor just där. Men magen sänder igenom den behandlade födan i tunna strålar och i lagom stora doser som tolvfingertarmens egna alkalier tar hand om.

Vilket smälter magen fortast?

Vilken föda har magen lättast att ta hand om? Några exempel i all korthet:

Alla små barns första steg mot fast föda brukar vara potatismos. Anledningen är enkel. Potatismos snabbbehandlar magen på bara några minuter.

Kötträtter med grönsaker tar längre tid. Uptill fyra timmar.

Spenat är hårdsmält. Det blir kvar i magen upptill 24 timmar.

En fettrik första frukost kan knappast rekommenderas. Ni vet den där klassiska amerikanska med bacon, ägg-röra, rostat bröd med tjockt med smör

på osv. Tolvfingertarmen kan inte ta emot hur mycket fett som helst så efter en dylik frukost håller magen fortfarande på och arbetar med den när det är dags för lunch...

Vår mage är en känslig skapelse. Den är beroende på vårt sätt att vara: till humöret. Är vi nere och nervösa så är magen det också. Magsaftsav-söndringen stoppar upp, magens muskler dämpar sin verksamhet. Har man en akut depparperiod så gjorde man bäst i att inte äta en bit. Magen protesterar med den obehagliga känslan av uppspändhet m.m. Saltsyreproduktionen ökar vid nervositet och kan leda till magkatarrer eller magsår. För att hålla saltsyran under kontroll så gör man bäst i att äta ofta och lätta måltider.

Magen är ett av våra tåligaste organ. Och den behöver heller inte arbeta dygnet runt. Efter vår kvällsmåltid och när vi lagt oss så kan också magen koppla av över natten. Den har en stor självläkande förmåga. Man kan faktiskt ha haft ett litet magsår utan att veta om det. Visserligen blir det några smärtförmimmelser men man brukar förklara bort dem med att man inte ätit ordentligt på regelbundna tider. Magen får sina törnar: fiskben kan rispa upp den men läkningen sker på ett dygn.

Starka kryddor: peppar och annat irriterar magen och skapar blodöversyllnad. Glass kyler ned dessa normala temperatur på 37 grader ända till 27 men det har ingen betydelse. Magsaftsproduktionen stiger även av kaffe, nikotin och alkohol. Har man alltså magkatarr eller magsår så ska man vara försiktig med dessa saker.

Vi måste våga erkänna att det kan vara besvärligt att umgås med en hörselskadad!

Hur många hörselskadade deltar i det aktiva, politiska livet, hur många finns med i kommunala styrelser och nämnder? Drar sig normalhörande för att samarbeta med hörselskadade? Utesluts den hörselskadade — eller blir utfrysad — även ur en studiecirkel? Det är bekvämare att ta en normalhörande till arbets- eller studiepartner. Även till äktenskapspartner?

Detta var några av frågorna som ställdes vid den paneldiskussion som Hörselfrämjandet Riksförbund anordnat vid sitt riksmöte i Östersund den 30—31 maj, en debatt som belyste några av den psykologiska problem som sammanhänger med hörselhandikapp, frågor som hittills kommit i skymundan; det är främst de tekniska och medicinska hjälpåtgärderna för hörselskadade som observerats.

Den hörselskadade väljer ofta självmant isoleringen, vågar sig inte ut i samhällslivet, känner sig avstängd från kulturella, ideella och politiska aktiviteter.

Måste det vara så? Vad kan de normalhörande i vänkretsen och i familjekretsen, vad kan arbetskamrater göra för att minska känslan av utestängdhet, av osäkerhet, av otillräcklighet? "Att leva hörselskadad — att leva med hörselskadad" var temot för debatten i vilken deltog representanter såväl för de hörselskadade som för dem som lever "med hörselskadad".

Debatten inledde riksmötet.

Acceptera handikappet!

Den normalhörande måste våga erkänna att det kan vara besvärligt att umgås med en hörselskadad — men den hörselskadade måste å sin sida våga tillstå sitt handikapp, inte skämmas för det, inte gömma sig bakom det, skylla sina misslyckande på det utan lära sig "umgås" med det. Information krävs för att den hörselskadade skall bli medveten om vad som väntar honom eller henne ute i livet — den irritation, den ömsesidiga misstänksamhet som t.ex. uppstår i

en affär. Den hörselskadade måste lära sig att ha "taggarna ut", att inte falla undan, att inte tro sig mindre värd bara för att han eller hon inte här så bra.

Osäkerhetskänslan finns också hos de normalhörande; hur bemöter man en hörselskadad, hur mycket "takt" måste man visa? Det kan bli kompakt tyst i hem där "hänsyn" tas till en hörselskadad, alla samtal upphör, båda "parter" resignerar. Hur uppmuntrar man, hur korrigerar man utan att den hörselskadade får en känsla av "förmyndarskap", av att vara "patient" för hela livet?

En dialog mellan normalhörande och hörselskadade måste ständigt fortgå, att hålla den levande är en av Hörselfrämjandets viktigaste uppgifter fastslogs i paneldiskussionen.

Och en del av de motioner som inkommit till riksmötet och som behandlades på lördagen — under landshövding Torsten Anderssons ordförandeskap — av de ca 300 ombuden från landets lokalföreningar speglade också behovet av en ökad information till de hörselskadade, genom t.ex. kurser i teckenspråk i TV, genom flera kurser i labiologi, genom förbättrad information om hörapparaters skötsel och användning, genom en utökning av de studieveckor som HfR varje år arrangerar etc.

TV:s roll aktualiseras

TV:s roll för de hörselskadade har vid flera tillfällen aktualiserats vid riksmötena och kongresser. Så skedde också i Östersund. De hörselskadade kräver en ökad textsättning av TV-programmen och de hoppas av de "bakgrundsljud" som nu förekommer i vissa sändningar och omöjliggör uppfattningen av ett programs innehåll försvinner eller reduceras.

Bland de 30-tal motioner som inlämnats kan också nämnas en med önskan om inrättandet av en professur i audiologi.

De som fick motta Hörselfrämjandets förtjänsttecken var rektor Gunnar Furå, Härnösand, överläkare Sten Kyhlstedt, Örnsköldsvik, överläkare Carl Nenzelius, Sollefteå, fru Ingeborg Koch, Stockholm, fru Ingrid Allander, Stockholm, fru Siri Myhr, Motala, fru Annie Sundsten, Stockholm och herr Helge Ljunggren, Sollefteå.

Vid söndagens förhandlingar omvaldes landshövding Torsten Andersson, Visby, till förbundsordförande.

Med hänsyn till den ökade omfattning som Hörselfrämjandets verksamhet fått beslöt riksmötet inrätta en ny tjänst som riksbudsman; denne skall utses av förbundsstyrelsen.

1971 års riksmöte blir förlagt till Stockholm; Hörselfrämjandet firar detta år sitt 50-årsjubileum.

Tänk på
Hjärt- och lungsjukas
blomsterfond

Postgiro 95 00 11

Aktivitet bland RHL:arna i Örebro län

Vi hinner inte på grund av trycktekniska skäl att redovisa några intryck från kongressen i Örebro. Men vi kan däremot redovisa vad vårt föreningsfolk i Örebro län gör. Och att RHL-folket i det länet är aktiva och initiativrika det hoppas vi att denna rapsodiska sammanställning av jubileumstryck, årsberättelser och tidningsartiklar ger ett klart belägg för.

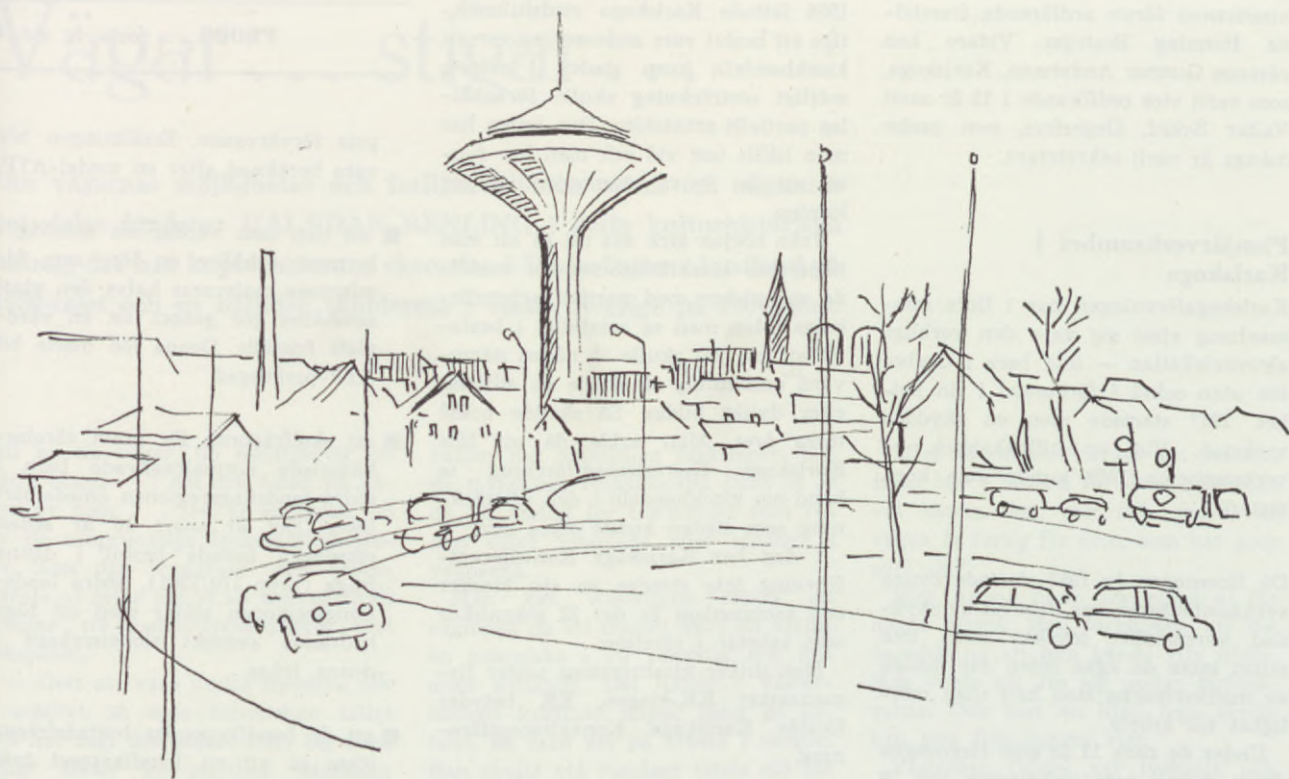
Örebro slott vid Svartån

Centralorganisationen för Hjärt- och Lungsjuka kan i år se tillbaka på en 20-årig verksamhet. Från att ha varit en organisation med fem anslutna patientföreningar innefattande ett medlemsantal av 446 medlemmar består denna organisation i dag av två konvalescentföreningar och en patientförening med ett medlemsantal av 569 personer.

Initiativtagare till bildandet av en centralorganisation i Örebro län var Örebro läns Patientförening, Örebro. Avsikten var till en början att få till stånd en centraliserad insamlingsverksamhet i länet.

År 1949 hade denna förening utsett en kommitté, bestående av Rune Nyman, Henning Boström och Arne Falk, att utreda frågan om en centralisering av insamlingsverksamheten. Denna fråga hade tidigare varit uppe till behandling redan år 1945. Något konkret förslag kom då ej till stånd.

Den år 1949 tillsatta kommittén sammankallade till ett informationsmöte i Örebro den 5 mars 1950. Till detta möte inbjöds representanter för patienterna vid sanatorierna i länet och även sanatorieläkarna, representanter för landstinget, för fackföreningarna och för De Lungsjukas Riksförbund. Mötet hölls i Drätselkammarens plenisal i Örebro. Där förekom livlig debatt och man kunde notera vissa farhågor från de mindre sanatoriernas representanter att resultatet av insamlingen för deras vidkommande skulle bli sämre än tidigare. Från Riksför-

Svampen, ett riktmärke i Örebro

bundets representant Alfred Lindahl framhölls nödvändigheten av att inte bara centralisera insamlingsverksamheten utan att också bilda en centralorganisation för lungsjuka inom länet med ett aktivt socialpolitiskt program.

Mötets beslut blev att en central insamling skulle ordnas redan innevarande år och kommitté tillsattes bestående av en ledamot från vardera patientföreningarna vid länets samtliga sanatorier samt från patientföreningen i Örebro. Den 23 april 1950 kallades de av berörda föreningarna utsedda ledamöterna till ett sammanträde i Örebro. En interimstyrelse valdes bestående av Henning Boström och Arne Falk, Örebro samt Ivar Björnvall, Lindesberg. Till att biträda interimstyrelsen i dess arbete med att bl. a. utarbeta förslag till stadgar för en blivande centralorganisation och att dra upp riktlinjer för den gemensamma insamlingsverksamheten utsågs Charles Andersson, Örebro och Rune Nyman, Hålahult. Vidare skulle man anordna informationsmöten på sanatorierna i länet om hur verksamheten skulle bedrivas.

Så bildades alltså Lungsjukas Centralorganisation i Örebro län (LCO), som den från början hette, den 18 juni 1950.

Verksamheten växer

År 1952 införlivades en nybildad lokal förening i centralorganisationen, nämligen Karlskoga konvalescentförening, som sedermera skulle komma att få stor betydelse för centralorganisationens fortsatta arbete. Mest markant i Karlskoga konvalescentförenings verksamhet noterades den med framgång bedrivna skyddade verkstaden.

År 1953 kom en helt ny verksamhetsgren in i bilden. Av Örebro läns landsting erbjöds LCO att som semesterhem för före detta tbc-sjuka inom länet få disponera den gamla bergsmansgården Finnsjöstrand, Järnboås.

Gården rustades upp av landstinget och inredningen bekostades av Örebro läns tuberkulosförening. I juli 1954 kunde portarna öppnas. Genom sitt

utomordentligt natursköna läge, beläget vid sidan av allfarsväg, är det ur miljösynpunkt en oas till vila och rekreation. Det har också blivit livligt frekventerat. Under sistlidna sommar noterades 400 beläggningsdagar. Dessutom har hemmet blivit ett uppskattat utflyktsmål över veckosluten.

Från att ha varit en centralorganisation med huvudsakligen patientföreningar som medlemmar består den idag av övervägande konvalescentföreningar, vilka i sin tur fått ett medlemsbestånd — som förutom tbc-, hjärt- och kärlsjuka även består av astma-, bronchitis- och silikossjuka m. fl. sjukdomsgrupper.

För att såväl till medlemmar som till utomstående sprida kännedom om den socialpolitiska verksamheten har tidskriften Status försålts i över 100 000 exemplar inom länet under verksamhetsperioden.

Det är många medlemmar, som frivilligt och av ideella skäl deltagit i CHL:s verksamhet som styrelsemedlemmar. Av dessa bör nämnas orga-

nisationens förste ordförande framlidna Henning Boström. Vidare kan nämnas Gunnar Andersson, Karlskoga, som varit vice ordförande i 15 år samt Valter Svärd, Degerfors, som under många år varit sekreterare.

Pionjärverksamhet i Karlskoga

Karlskogaföreningen har i flera sammanhang visat sig vara den verkliga aktivitetskällan — inte bara i Örebro län utan också i förbundet i sin helhet. 1957 startade man en skyddad verkstad. Vid en tillbakablick på verksamheten 1968 kunde man konstatera:

Då föreningen år 1957 startade denna verksamhetsgren var behovet av skyddad verksamhet mycket stort, inte minst inom de egna leden där många av medlemmarna stod helt utan möjlighet till arbete.

Under de nära 11 år som föreningen drivit denna verksamhetsgren har 76 personer varit inskrivna för arbete på verkstaden. Dessa har tillsammans arbetat 291.445 timmar och i lön uppburit 1.535.017:— kr. I prel. skatt har för samma tid inlevererats 355.624:— kr. För att driva verksamheten har föreningen i statsbidrag erhållit 137.676:— kr och i kommunala anslag 209.935:— kronor.

Efter en ingående utredning, beslöt Örebro läns landsting i okt. 1966, att från 1 jan. 1968 övertaga huvudmannskapet för alla skyddade verkstäder inom länet.

Karlskogaföreningen ställde sig positiv till frågan, då den ansåg att all arbetsvårdsverksamhet som hänföres till skyddat arbete bör drivas med landstinget som huvudman för att den på längre sikt säkert kan ge såväl den handikappade som samhället det bästa utbytet.

Vid överlåtelsen uppgick antalet anställda till 32 personer.

Även om vägen till uppnått resultat inte saknat hinder, så finns det väl ingen i dag som har anledning att klandra den djärva satsning, som beslutet att starta ifrågasvarande verksamhet innebar. Den har visat sig väl motiverad som en länk i den kedja som kallas arbetsvård.

Och vad gör man nu? Har man slagit sig till ro mot bakgrund av redan uppnådda resultat? Nej, det har man inte. När den skyddade verkstaden övergick till landstinget övergick Karlskoga Konvalecentförening till kioskhandel.

1956 fattade Karlskoga stadsfullmäktige ett beslut vars andemening var att kioskhandeln inom staden i största möjliga utsträckning skulle förbehållas partiellt arbetsföra. Den linjen har man hållit fast vid och man har funnit att det är en utomordentligt god lösning.

Från början gick det till så att man tillstyrkte kioskrättigheter för enskilda människor med partiell arbetsförmåga. Men man sa samtidigt i beslutet att om det skulle få någon nämnvärd omfattning så skulle en stiftelse eller dylikt bildas. Så skedde också förra året. Man valde då att låta Karlskoga Konvalecentförening ta hand om kioskhandeln i den utsträckning som staden kunde styra den.

I dag har Karlskoga Konvalecentförening inte mindre än sju kiosker och sammanlagt är det 22 människor som arbetar i rörelsen.

Man driver kioskrörelsen under firmanamnet KK-ringen. KK betyder förstas Karlskoga Konvalecentförening.

Det är med andra ord fortfarande hög aktivitet bland RHL-folket i Örebro län.

Nytt inom "arkivarbetet"

Efter överläggningar mellan Statstjänstemannaförbundet och inrikesdepartementet har regeringen i konselj den 17 juni beslutat ändra tillämpningsföreskrifterna till de av riksdagen fastställda reglerna för ersättning vid s k arkivarbete.

Överenskommelsen innehåller fyra punkter:

1. Lönegrupp B (löneklass 4) skall endast undantagsvis tillämpas i fall där högre lön av särskilda skäl inte anses böra utgå. Den övre gränsen för "lönefältet" flyttas upp från lönegrupp F (löneklass 8) till lönegrupp G (löneklass 9).

För närvarande är lönegrupperna B—F (löneklasserna 4—8) uppdelade i tre "lönefält" omfattande B—C—D, C—D—E resp. D—E—F. Överenskommelsen innebär att praktiskt taget samtliga "arkivarbetare" inom dessa lönefält erhåller ett generellt påslag motsvarande en löneklass genom att de flyttas upp till närmast högre lönegrupp (arbetstagare i lönegrupp B flyttas till lönegrupp C, C till D osv).

2. Arbetsmarknadsstyrelsen, AMS, får i uppdrag att per 1.7.70 göra en översyn av reglerna för inplacering i lönegrupp och att förtydliga dessa regler.

Statstjänstemannaförbundet har genom sin överläggningsrätt här möjlighet att påverka utformningen av de instruktioner och tillämpningsföreskrifter som skall gå ut

pets förvärvande. Ersättningen bör vara beräknad efter en medel-ATP.

■ att den som vårdar en anhörig i hemmet erhåller en lön, som åtminstone motsvarar halva den vinstsamhället gör genom att en vårdplats friställs. Denna lön måste bli ATP-berättigad.

■ att skolfrågorna för gravt rörelsehämmande normalbegåvade barn i södra landstingsregionen omedelbart löses. Det är snart 10 år sedan riksdagen fattade beslut i denna fråga (prop 170/1961). Södra landstingsregionen står med ett föga hedrande svenskt slöhetsrekord i denna fråga.

■ att de handikappades bostadsfrågor löses så att en handikappad inte blir livegen på en ort i hela sitt liv. För de gravt handikappade krävs flera bostadsstiftelser av typ Fokus runt om i landet. ■

till länsarbetsnämnderna. Förbundet kommer att omgående ta kontakt med AMS för att påverka innehållet i reglerna i för medlemmarna positiv riktning samt se till att översynen sker snarast möjligt.

3. Arbetsmarknadsstyrelsen får i uppdrag att regionalt genom konferenser och på annat sätt följa upp tillämpningen av i punkt 2 angivna regler och att detta sker från 1.7.70.

ST hälsar med tillfredsställelse att man i denna fråga särskilt uppdragit åt AMS att regionalt följa upp tillämpningen av inplaceringsreglerna. Förbundet har under det gångna året kunnat konstatera att det ofta råder stora olikheter i lönesättningen mellan olika län. Vissa förbättringar har redan skett, delvis tack vare insatser från de förtroendevalda på det lokala fältet. Det återstår ännu mycket innan länsarbetsnämnderna får enhetliga bedömningsgrunder.

4. Möjligheterna att upprätta ett avtal för personer i s.k. arkivarbete undersöks.

ST:s målsättning har varit att få ett kollektivavtal för berörd personal i likhet med det som gäller för övriga statsanställda. Hittills har det det fallit på att riksdagen fastställt nu gällande bestämmelser och att en ändring endast kan komma till stånd genom ett nytt riksdagsbeslut.

Statstjänstemannen

Vägar . . . stigar . . .

Om vägarnas möjligheter och farligheter men också om stigarnas betydelse funderar HALVDAN RENLING i detta kulturhistoriska bidrag, där han knyter samman skeenden i Västerbottens kustland på 1930-talet och en isländsk skalderesa i västra Sverige på 1000-talet.

Att ha tio vägar, tio möjligheter att välja bland . . . Att dra åstad på någon av dem . . . Det är en lycka, en av de ursprungliga lyckomöjligheterna. Som den trygghets- och lyckokänsla vi erfar om vi en sommarkväll lyssnar till regndroppssmattret mot takspånet.

— Gott att vara under hyddans tak i ovädret, så sade människan tidigt och har sagt det sedan. Däri låg i ett tidigt skede en stolthet: Människan kunde bygga sitt hus, hon kunde konstruktionen och behövde ej utelämnas åt det vilda.

Eller vid eftertanken: Mina tio möjligheter, kan de sägas vara vägar? Stigar vore ett bättre ord. De som leda över slätterna, till bergen, vid stranden . . .

Bland mina tio möjligheter har jag för avsikt att studera samhället. Inte människors dito. Vid stigar finns myrstackar. Lär något av stackens liv!

Såg tåget komma. Och dess främlingsmission i landskapet.

För ett ögonblick tyckte jag det såg spöklikt och överkligt ut. Det stämde inte alls in i landskapsbilden.

Dödståget. Det ingen kunde hejda.

Som Stora Järnvägen en gång i seklets början byggdes i tron på den Stora Utvecklingen. Den Stora Nyttans tid skulle komma.

Nu associerar man tåget med utvecklingens förfall: Dödståget.

Kanske är den symboliken orättvis. Man har ju lyckats göra tågtrafiken säkrare än trafiken på vägarna bredvid. Om utvecklingen går mot en undergång — då har vi idag mer spöklika symboler än tågen att visa fram.

Käre vän. När detta är sagt, då kommer en befogad reservation.

Ingen som är ute i markerna må tro att tåget, som skenar fram på sina

banor, har mänskliga reaktioner. Om de mänskliga reaktionerna finns så är de till endast för trafikanter som redan sitter inbokade eller slöande i vagnarna.

Man kan visserligen erinra ett exempel, då ett tågsätt kom att hjälpa en människa i en vansklig och komisk situation. Det hände i Västerbottens kustland någon gång på 30-talet. En man var på arbete i skogen. Han skulle vid rastdags tända eld för att steka medhavd föda. Så märker han att tändstickor saknas.

I samma ögonblick ser han tåget komma. Då tar han stekpannan i hand, ställer sig vid spåret och som en stins vinkar han. Tåget stannar. Mannen får sina tändstickor.

Skogsmannens handlig torde dock inte vara att efterapa. Vid nästa ting utdömdes böter.

Från stigarna finns inte så många olyckor att berätta som från vägarna. Trafikens körvänder när oftast inte dit.

Landsvägen har också sedan gammalt rykte om sin farlighet. För mycket länge sedan fanns där rövertillhåll vid stora vägarna. Inte heller stigarna var ofarliga och man kan erinra en historia från 1000-talet.

Islänningen Hallfred Vandrädaskald var då på resa från Konungahälla och norrut i Sverige. Som färdkamrat hade han en köpman, en västgöte vid namn Odgisl. Om deras utrustning och ett möte berättas med följande ord:

"De hade fem hästar, som buro gods i klöv-sadel, men en gick lös. Så foro dessa två ensamma in i skogen. En dag fingo de se en man, som gick dem till mötes. Han var stor och stark; de frågade efter hans namn. Han sade, att han hette Anund."

Och den främmande Anund fick besked om vart mannen tänkte resa, denne hade farhågor att komma med:

"Det är mycket svårt att komma fram här i skogen för dem, som icke väl känna den, och folk säger, att vägen är farlig för dem, som har gods med sig."

Men Anund hade inte råkat ut för något. Nejdå! Han förklarade att det berodde på att han kände alla stigar. Han visste att dra sig undan stråtrövarna. Och mot en liten lega skulle han visa främlingarna rätt.

Västgöten Ödgisl var tveksam och avfärdade anbudet med orden:

— Litet har jag lust till det; icke vet jag vad du är för en karl.

Men Hallfred Vandrädaskald avgjorde följande och lotsning med Anund.

De tre drog i följande som skulle få ett underligt slut.

Mot kvällen kom de till en raststuga. Anund, med sin stora yxa, gick ut för att hugga torr ved medan Hallfred försökte tända rå ved som redan fanns i stugan. Ödgisl hämtade vatten.

Hallfred hade lagt sig ned för att blåsa på elden. Då kom Anund in och måttade et hugg med yxan. Men Hallfreds rygg skyddades av en kniv, som var en skänk av konung Olav Tryggvason.

Islänningen som genom konung Olav lärt sig tro på Krist anda bad då till Gud. Han fick kraft att resa sig. Under den brottnings som uppstod fick Hallfred veta att Anund dräpt Ödgisl.

Hallfred var troligen en tidig anhängare av icke-våldsprincipen. Under brottningsen fick han Anund utanför stugan, dennes våldsamma försök att bryta sig in misslyckades. Anund avlägsnade sig inåt skogen.

Det visade sig att flera rånmord begåtts i raststugan. Huset var fyllt av gods och dyrbarheter.

Hallfred drog sig vidare ut på färd. Det berättas att han sedan höll sig till vägarna ■

Kongressinformation om RHL

Vid pressinformationen fredagen den 3 juli om kongressen framhöll Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka att förbundet har 109 lokal-föreningar med sammanlagt 14.000 medlemmar i hela landet. Förbundet pekade också på tendenserna inom lungsjukvården under den senaste kongressperioden, dvs. 3-årsperioden, där man kunnat tala om krisfenomen.

RHL:s verksamhet representerar de största sjukdomsgrupperna i vårt land — de hjärtsjuka uppskattas av läkar-expertisen till c:a 1/2 miljon, varav 200.000 tillhör de produktiva åldrarna. Antalet upptäckta tuberkulosfall som under en rad år befunnits i sakta sjunkande, tenderar nu genom den nya smittskyddslagens tillkomst 1968 att åter stiga. Under 1969 anmäldes sålunda 2.088 fall med öppen tuberkulos. Tillsammans med övriga nyupptäckta fall torde föregående års siffror vida överträffas. Inemot 30.000 tuberkulosfall kvarstår i dispensärregistren.

Tendens till kriser inom lungsjukvården

Under den gångna kongressperioden har tendenser till kriser inom lungsjukvården gjort sig starkt gällande, vilka krävt extraordinära åtgärder från förbundets sida. Problem har uppstått genom att tillgången på lungläkare minskat på ett markant sätt. Uppkomna vakanser på lungsjukhusen kan ej fyllas. Verksamma överläkare på dessa befinner sig i högre åldersgrupper och på utbildningssidan föreligger ett minskat intresse för lungspecialiteten yrkesmässigt sett.

Då överläkarna vid lungsjukhusen nästan undantagslöst även är chefer för tuberkulosdispensärerna kan krisen på utbildningssidan få oanade konsekvenser. I skrivelsen till socialstyrelsen har RHL fäst uppmärksamheten på dessa problem.

Ett annat område som starkt engagerat riksförbundet gäller tekniska hjälpmedel för den dagliga livsföringen till hjärt- och lungsjuka husmöd-rar. Med giltighet från den 11 juli 1968 beslutade riksdagen att statsbidraget för tekniska hjälpmedel skulle administreras av Socialstyrelsen. De bestämmelser som utfärdades av Socialstyrelsen medförde att hjälpmedel, som måste anses direkt oändgängliga för dessa blev praktiskt taget oåtkomliga, då ordination av hjälpmedel på medicinska indikationer ej kan ske utan att

dessförrinnan en testning och anpassning av hjälpmedlet skett vid en rehabiliterings- eller långvårdsklinik.

Om reformen skall få något värde för de sjukdomsgrupper riksförbundet företräder erfordras stora kraftinsatser även fortsättningsvis.

150 deltagare anmälda

Drygt 150 deltagare är anmälda till kongressen — ombud från föreningarna, som i år sluter upp mer mangrant än någonsin, representantskap, förbundsstyrelse och revisorer. Dessutom väntas gäster från myndigheter, andra handikapporganisationer etc. Åtta motioner föreligger till behandling, ur vilka bl.a. följande önskemål kan framhållas:

1. Att inkomster utöver basbeloppet bör vara pensionsgrundande även för förtidspensionär med partiell pension.
2. Att silikosskadade får ersättning från yrkesskadeförsäkringen på grund av sjukdomen som sådan och

ej som nu gäller den arbetsförtjänst vederbörande har eller har haft.

3. Att en landsomfattande upplysningskampanj startar i massmedia om tobaksbrukets skadeverkningar på hjärta och lungor och att hänsyn tages till icke-rökare på arbetsplatser och offentliga lokaler.
4. Förbud mot s.k. påsk- och nyårsmällare, vilket ofog speciellt för hjärtsjuka kan få svåra följder.

Dessa frågor väntas taga stort utrymme vid kongressen. Verksamhetsberättelsen visar en verksamhet som spänner över vida områden och som också medfört påtagliga resultat till gagn för sjukdomsgrupperna. Förutom den opinionsbildande sidan i RHL:s programsättning bedrivs även praktiskt konsultativt arbete, information, socialmedicinsk upplysning och personlig omvårdnad vid bl. a. de sex konvalescenthem förbundet driver i egen regi i olika delar av landet. Till verksamheten vid hemmen, som är godkända av Riksförsäkringsverket och Socialstyrelsen, utgår bidrag från landstingen och Svenska Nationalföreningen mot hjärt- och lungsjukdomar. För den omfattande informations- och kursverksamheten erhålles årliga bidrag genom skolöverstyrelsen.

Vid kongressöppnandet hälsningstalar riksförbundets ordförande, riksdagsman Bo Martinsson Sundsvall. Avdelningschefen i Riksförsäkringsverket Hans Järnbrink kommer att informera kongressen om den vidgade förtidspensionen som trädde i kraft den 1 juli. Örebro stad står som värd för en lunch.

Arbetsterapi och Hobbymaterial

Skinn, läder och pälskinn för alla ändamål.

Verktyg och tillbehör för skinn- och läderarbeten.

Arbetsstatser i rikhaltig sortering.

Sadelgjord såväl mönstrad som enfärgad i 30 färger.

Väskhandtag i pärlbambu, rotting, trä och metall.

Mosaik i olika utföranden.

Pärlor och Stenar av trä, glas, kristall och metall.

Halsbandslås; Broschnålar och Manschettknappmekanismer i olika utföranden.

Träspån i olika färger.

Tänger för trådarbeten.

Begär prislista och prover.

Vi sända gärna påseendesändningar på öppet köp.

Firma **SUNE ENGLUND**, 701 04 Örebro

Postbox 266
Tel. 019/13 60 65

Vård på konvalescenthem ger

Eftervård ● Förebyggande vård ● Rekreation ● Vila

i avkopplande miljö och natursköna trakter

- **KONVALESCENTHEMMET BJÖRKEFORS,**
686 00 Sunne (Värmlands län)
Husmor, tel. Sunne 0565/271 65 — Plats för 30 gäster
- **FJÄLLFARARGÅRDENS KONVALESCENTHEM,**
Box 46, 830 10 Undersåker (Jämtlands län)
Föreståndare, tel. Undersåker 0647/300 11
Plats för 24 gäster
- **FRITIDSGÅRDEN RAMNÄS,**
Postfack 42, 310 70 Torup (Hallands län)
Husmor, tel. Torup 0345/201 38 — Plats för 20 gäster
- **KONVALESCENTHEMMET ÄSEN,**
286 02 Örskällunga (Kristianstads län)
Husmor, tel. Klippan 0435/600 09 — Plats för 20 gäster

- **LÄNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM**
(Blekinge län)
Telefon: Karlshamn 0454/260 11 - Vintertid 0454/115 66
Plats för 13 gäster
- **SVANHOLMENS VILOHEM, Hallarydsväg., OSBY**
(Malmöhus län)
Telefon: 0479/117 14 - Exp.: Almbacksg. 2 B, MALMÖ C
Telefon: 040/11 57 95 - Plats för 22 gäster
Korr.: Åke Lindahl, Smedjekullsg. 16 A, 212 24 MALMÖ

ANSÖKAN OM PLATS

göres direkt hos hemmet. Ansökan om bidrag till vårdavgiften sker på särskilda formulär hos Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka, Box 3196, 103 63 Stockholm. Tel. 08/20 09 23 eller 20 09 24.

Hemmen förmedlar konvalescentvårds- och rekreationsvistelse för lungsjuka och f. d. lungsjuka. Även hjärtsjuka, astmasjuka m. fl. kan på läkares ordination och inrådan beredas plats. Lungsjuka husmödrar kan även erhålla bidrag till hemhjälp under sin konvalescentvistelse. Ansökan sker genom kurator.

PÄR WISTRAND

Medan potatisen kokar

Under rubriken Dokumentnovellen vill Status introducera en prosa som klart kan inrangeras under litteratur som ger oss kunskaper om miljöer. Författarnas kunskaper och deras sätt att se problem och miljöer kan på ett verkningsfullt sätt komplettera artiklarna och debattinläggen i miljövårdsfrågorna. Vi börjar med PÄR WISTRAND, Uppsalabo som inte glömt sin barndoms göteborgsaccent. Debuterade 1956 med lyrik. Har sen dess kommit ut med ytterligare fyra lyriksamlingar och två prosaverk.

Bara halva huset stod kvar, bebott av några envisa människor. Trappan till andra våningen fanns numera utomhus, så de som bodde kvar måste gå ut för att komma upp till andra våningen, istället för att som förr bara gå ut i hallen och långsamt promenera upp hållande sig i den slitna ledstängen.

Grävskoporna hade snabbt tagit hälften av boningshuset, och det var tur att de sålt djuren, för halva ladan strök med i samma andetag. Snabbt kom diken för fjärrvärmeledningar närmare huset, och grunden för höghuset grävdes inte många stenkast därifrån. Leran slafsade mer än vanligt när det grävdes så här i stor stil, och mitt i leran spankulerade deras återstående husdjursbestånd: två stora vita tuppar med illande röda kammar. Kammarna lyste som stoppljus på kilometers håll. Men pilarna hade de inte rört. Snart skulle de stå där i sin rad mitt i en klunga höghus. Men då skulle också resten av huset vara borta. Snabbt, det tar mindre än en dag att skyffla bort ett boningshus.

Några nådaår hade husen därborta mot kyrkan. Han undrade om pilarna som spretade mot horisonten också skulle komma att bevaras. De hade i många år varit en vilsam rad för ögat, där borta slutade också grannens jord, hans fält och hans hus. Här slutade jorden, när han en gång ägde den,

precis där fjärrvärmediket grävdes. Det hade alltid varit dike där, mer eller mindre, men aldrig så effektivt som nu.

Fönstret han satt vid var lite skevt efter grävskopans anlopp. Hela väggen var förresten lite skev, rumphuggen som den blivit. Ytterkläderna fick hänga i köket numera, hur länge det skulle bli. Visst hade de fått bra betalt för gården, men det var nästan dyrare att köpa nytt och börja på nytt. Dessutom skulle de få fara så långt för att få en gård, alltför långt från vänner och bekanta. Och från släkten. Gammelfarfar skulle få behålla sin stuga till döddagar, mitt bland höghuset. Stackarn skulle väl bli jagad av alla ungarna och utan vidsträckt utsikt från fönstret som han var van vid. Kanske skulle han dö.

Folk kom och gick här förbi om söndagarna för att få se vad de skulle få sina bostäder om några år. Kanske för att trivas, och barnen skulle väl göra vapen och slåss med de alltmer ömkliga resterna av pilraden. Grått och lerigt hade här blivit. De fick väl se till att komma härifrån snart. Fast det var så långt till gården de sett på, och det skulle ta mycket längre tid innan den blev ingången.

De andra hade gjort rätt som sålt i god tid, en del hade klarat sig undan med ett par tre mil. Men det var inte tid att ångra sig. Här satt de och

måste bestämma sig. Snart, snart har vi bestämt oss. Det kändes som om huset rörde sig, det halva huset rörde på sig när han satt här. I morgon på måndag, — det hade varit så många måndagar. Lustigt att de måste gå ut över gården när de skulle till finrummet, det blev väl aldrig mera ätet eller bjudet där. Men ett finrum skulle de ha på det nya stället, ett med utsikt över åkrar och pilevallar. Någon måndag skulle han väl träffa både finrum och kök.

På förmiddagen tog de en promenad alla fyra.

Vi går tills vi får se landet, sa hon.

Ja, det kan inte vara så långt, sa han.

Medan potatisen kokar, det är så skönt i solen och vi blir hungriga.

De gick, två vuxna och en liten som ville öppna alla grindar i villasamhället, och en flicka som trofast höll dem i handen. Luften var frisk och kall, "hög", solen sken på dem. På vattenpöslarna låg en tunn isskorpa som de roade sig med att kasta sten på. Små stenar som studsade och stora som plumsade igenom och fick isskorpan att bukta sig nästan i vågor.

Vi går från en parkeringsplats till en annan, sa han. Och här och där små shoppingcentra.

Vi ser efter vad som finns bakom kullen där, sa hon och pekade.

Bakom kullen, som var en jordhög, grundgrävd och uppkastad, låg landet

Foto: Anders Blomqvist

böljande bort mot en kyrka. En vit spretande tingest mot horisonten. Horisanter hade någon sagt. Fel men ändå rätt. Medan potatisen kokar hinner man till landet och tillbaka igen, om man inte ger sig för långt ut i det.

Där ligger en gård, sa hon, vi går dit!

Stora högar med jord och sten, diken och hålor som skall bli källare i höga hus. Knappast atombombssäkra, men källare för mopeder och sylt. Kött i kommunala frysboxar, eller privata. De knagglar sig fram, den lille saltande omkring sig med nävar av sand, grus ut över tunna isskorpor och vägen framkomlig i bandtraktorers spår. En gård med en dunge, ett äventyr med en skrothög vid sin sida.

De klafsar fram och ser tupparna; den lille rädd men imponerad, ett hårt grepp i handen som drar bakåt och bortåt, från tupparna. En av tupparna gal över de ensamma gästerna, det är en vacker dag och just ingen går hit-åt.

Dumma tupp, säger den lille.

Han är vacker, säger flickan.

Tuppen gal. Ensamma tuppar på ett ensamt ställe. Ett lerigt ställe.

Det måste bo någon här, säger hon. Gardiner för fönstren. Det finns nog någon kvar, fastän det ser förfallet.

De går mot den del av huset som ser mest obeboeligt ut. Fönstren är trasiga, verandastolparna ruttna och

det hela ser skevt ut. Runtom hörnet kikar de in genom ett fönster. Ekmöbler och fotografier. Antimakasser och ljus. En bibel och ett oljetryck med den Skånska Slätten, pilar och gård. En gul ton av ålder ligger över hela trycket.

Kom så går vi, säger hon. Dom bor här i allra högsta grad.

Kom! ropar han till flickan, hårt, för han får för sig att någon finns där inne i rummet. Kom med detsamma!

Slätten brer ut sig framför dem, böljande med pilar som ropar, himlen där borta. Kyrkan verkar både när och fjärran, den syns så tydligt och klart i solskenet.

Det är dags att vända, säger han. En kvart åt ena hållet och en åt andra. Vi går den vägen, och han pekar mot något som är fågelvägen hem, nu när kylan drar i öronen och näsorna snövrilar taktfast.

Jag fryser, säger flickan. Hon samlar vita kalkstenar att ha till kriter, hoppstenar och mycket annat. Hoppar på ett ben i taget för att hon nekade att ta på sig varma skor. Kinderna glöder på dem alla, det är skönt så här ute medan potatisen kokar.

Sakta tar de sig fram mellan halva huskroppar, balanserar på spångar över leran och kommer så framåt. En gård till, men nu motorverkstad. En stor hund skäller dem för raggare och rycker i sin kedja, den kringbyggda

gården som domineras av en enorm glasveranda är fylld av bilar, alla kategorier. Strax är de framme vid rondellen, nästan hemma, och det bortglömda brödet handlas i konditoriet. Så är potatisen färdig, steken, och de andas ut när de är hemma i den goda värmen som bara finns hemma, och alla äter friskt efter den friska promenaden.

Vi har sett landet, säger hon. Jag är så lycklig!

Det skall du vara, säger hon. Det är en order. Och han tar en potatis till, det var verkligen en förbaskat god stek och det är synd att dom måste riva alla gamla gårdar som kanske kunde ge ungarna en ledning till vad det egentligen är för ett ställe dom bor på och så mal hans tankar fram och åter på vad som borde kunna göras och han tar en potatis till.

Han undrar om de kikade in i firummet. Fyra stycken som gick förbi, två stora och två små. Den lille blev bestämt också rädd för tupparna. Det måste ju finnas några djur i närheten, och tuppen gal ju. Fast hörnornas kackel, dumt att köpa ägg. De hade också varit fyra, två av dom var stora nu.

Men på måndag, i morgon, skulle han allt ta vid igen. Någonstans måste det finnas någonting. Man får inte vara gretten, och inte heller klökmagad.

Nu på måndag, eller nästa måndag, men säkert före påsk.

Halvårsmöte i Göteborg med livliga diskussioner om årets kongressmotioner

Onsdagen den 20 maj 1970 avhöll Hjärt- och Lungsjukas Samorganisation i Göteborgs och Bohus län (HÄLSO) sitt halvårsmöte med ombuden för de anslutna föreningarna, vilka för närvarande är Hjärt- och Lungsjukas Konvalescentförening och Patientföreningen Renströmska Sjukhuset, Göteborg.

På c:a tio år har antalet anslutna föreningar minskat från fem till två. Ända fram till slutet av femtioalet ägde Göteborgs stad de båda sanatorierna Romanäs och Sävsjö i Småland. Nu pågår annan verksamhet där. Så sent som år 1968 upphörde Rävlanda Sanatoriums patientförening, vilken också var ansluten till HÄLSO i Göteborg.

Då alla viktiga ekonomiska beslut fattas på årsmötet i november, stod inga stora och kontroversiella frågor på dagordningen för detta möte. Stoff fanns ändå tillräckligt för diskussioner. Det är ju kongress i år!

För att börja med rapporterna meddelades att RHL-lotteriet hade startat. Hälso har beställt 10.000 lotter för försäljning. F:a Scania-Bilar AB i Göteborg har ställt en Volkswagen 1600 TLE till förfogande som reklam för lotteriet och lottförsäljningen är redan i gång.

Från Fritidshemmet rapporterades att vävkursen som Hälso haft på gång under hösten -69 och våren -70 nu avslutat sin verksamhet för säsongen.

Rapporterna från de anslutna föreningarna började med att ordföranden för konvalescentföreningen (HLKG) talade om att de haft sina möten liksom tidigare första tisdagen i varje månad med c:a 30 deltagare. Föreningen bjuder på kaffe med dopp och ibland på underhållning eller något föredrag. Efteråt kommer bingo-brickorna fram. Inga stora summor omsätts och inga dyrbara vinster delas ut, men stämningen är inget att ta fel på. Sista månadsmötet före sommaruppehållet ägde rum den 5 maj. Vid jultiden anordnades en familjefest och en särskild tillställning för de gamla i föreningen.

Den 9-10 maj hade konvalescentföreningen en tvådagarsfärd för sina medlemmar med buss runt Vättern. Den finansierades med anslag från Hälso. Det var en angenäm resa som började kl. 8 på lördag morgon i Göteborg med Brämhult utanför Borås som första anhalt och där kaffe serverades på Lages motell. Sedan gick färden mot Jönköping och upp mot Gränna, polkagrisstaden där man även kan köpa trevliga och billiga prydnadssaker i en glashytta. Lunch intogs på Ödeshögs festvåningar.

Efter en underbar måltid fortsatte resan mot Vadstena och Motala med inkvartering på Motala stadshotell. På söndag morgon ställdes kosan mot Askersund och Karlsborg. Deltagarna hann med att se Övralid, Medevi brunn

och fästningen i Karlsborg. Hemfärden gick över Skövde, där lunchen intogs på hotell Billingen sedan vidare genom Skara, Vara och Alingsås för att avslutas vid 19-tiden i Göteborg.

Från Patientföreningen Renströmska Sjukhuset rapporterades att sjukhuset är fullbelagt och patientaffären ökat sin omsättning tack vare det nya sjukhemmet inom området som tagits i bruk i höstas. En traditionell bussutflykt till Borås djurpark kommer att anordnas i mitten av juni månad för patienterna på sjukhuset. Med stor förväntan ser de fram emot denna avkoppling från sjukhusrutinen.

Övriga rapporter handlade om HCK-konferensen den 25-26 maj på hotell Opalen i Göteborg. Tre representanter från Hälso och HLKG i Göteborg var utsedda att delta.

Från Riksförbundet hade skrivelser inkommit angående kongressen i Örebro den 3, 4 och 5 juli. Då ombuden jämte suppleanter redan var utsedda blev det mest resonemang om motionerna. De genomlästes och kommenterades på det livligaste. Det konstaterades med tillfredsställelse att motionerna från Göteborg fått ett positivt mottagande av förbundsstyrelsen.

Från ABF hade kommit en inbjudan till en konferens om handikappverksamhet den 8-9 juni 1970 på Hindåsgården några mil öster om Göteborg. Mötet beslutade att sända en deltagare för att ta del av ABF:s planer. ■

OSYNLIGT HANDIKAPP

Ny folder presenterar RHL:s verksamhet

Lagom till kongressen i Örebro presenterar RHL en sexsidig folder där man presenterar förbundets verksamhet. Det är en trycksak som i sig själv är en utmärkt produkt: stilen, fantasirikt illustrerad med vinjetter i fyrfärgstryck. Men framförallt ger den en god illustration till vad man vill föra fram; det osynliga handikappets psykologiska och fysiologiska verkningar. Det osynliga handikappet, det är den gemensamma nämnaren för alla de sjukdomsgrupper som RHL verkar för. Och RHL verkar för alla som insjuknat eller blivit handikappade i följande sjukdomar:

- lungtuberkulos
- urogenitaltuberkulos
- silikos
- sarkoidos
- kroniska bronkit

- bronkiektasier
- lungcancer
- astma
- hjärt- och kärlsjukdomar

Till sist skall vi i denna korta presentation av en innehållsrik folder nöja oss med att citera vad som står angivet om förbundet arbetsprogram:

Även om socialförsäkringarna och de medicinska framstegen numera förhindrar att människor helt "slås ut" genom sjukdom, så kan de stora reformerna dock inte täcka alla de situationer som uppstår för en långtidssjuk. RHL behövs därför som intresseorganisation.

Foldern kan fås från Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka, Box 3196, 103 63 Stockholm 3, eller genom någon av förbundets 109 lokalföreningar.

Jönköpingsborna på kulturhistorisk resa till Alingsås

I vår föreningsverksamhet har sedan flera år tillbaka en bussutflykt under sommaren ingått. Den traditionen har även i år förverkligats, och den 6 juni gick färden till Jonas Alströmers stad Alingsås. Tyvärr har vårt förbund icke någon förening där — om nu hjärt- och lungsjukdomar gått denna stad förbi har vi oss icke bekant. — Då vi således icke hade några kamrater där fick vi anlita Reso för nödvändiga informationer om denna västgötastad och dess intressanta historia. Resos representant var på grund av sjukdom förhindrad hjälpa oss, men istället infann sig muséintendent Rosenström som på ett sakligt och charmerande sätt berättade allt av värde från forntid till nu-tid.

Staden som har 20.000 inv. har ett centralt läge vid Sävån och sjön Mjörns östra strand. Goda järnvägsförbindelser i och med västra stambanan — det påstods att det var just i Alingsås som det första spadataget togs

för denna betydelsefulla järnvägsförbindelse mellan Stockholm och Göteborg. Europaväg E3 drar också så gott som rakt genom staden. Trots detta centrala läge har staden i stort sett bevarat sin prägel av idyllisk, pittoresk småstad, men den moderna industrin och bebyggelsen tränger på. Moderna bostadshus ett gott stycke på väg uppåt månen sig vi några stycken, men också egna och säregen lågbebyggelse. Ett område med konstfrik bebyggelse hade folkhumorn döpt till "rävfarmen". Av kommunal och allmännyttiga byggnader såg vi ett flertal nyuppförda skolor av nästan alla inriktningar. I ögonfallande var den nyuppförda Alströmerskolan med därtill hörande tillbyggnad av bibliotek, teater m. fl. lokaler men också stadens lasarett hade byggts ut och omfattar numera en rad olika avdelningar. Ingen turist får icke heller gästa staden utan att besöka Nohaga slottspark med dess rika djurliv och vackra planteringar.

Men först och främst är det Jonas Alströmer, som man tänker på när man som turist kommer till Alingsås och vars minne firas än i dag 200 år efter hans död. Det var han som byggde det första bomullsväveriet och textiltillfabriken i vårt land och det är som industriman hans minne firas i staden. Vi utombys tänker närmast på Jonas Alströmer i samband med potatisens införande i vårt land, fast det var icke för matbruk som han importerade potatisen, utan det var för brännvinstillverkning. Det var alltså tidigt känt att potatis lämpade sig särskilt bra för tillverkning av denna ädla men också förärvbringande dryck. Sedermera visade det sig emellertid att potatis även gick att äta och är nu ett av vårt lands viktigaste näringsämne. Ja det sades att emigrationen till USA i början av 1800-talet kunde hejdas sedan potatisen började ätas och människorna icke nödgades svälta ihjäl. Vi fick se där de första knölarna odlades i Nohaga

park. Även om Jonas Alströmer en stor del av sitt liv vistades utomlands, är han både född och död i Alingsås och ligger begravd på stadskyrkogården. 1905 restes en bronsbyst av honom på Lilla Torget i staden. Både detta och mycket mer fick vi se och veta, men det skulle föra för långt att berätta om allt det vi fick se och höra, hur frestande det än är.

Efter en lyckad utflykt vände vi så åter kylaren mot Jönköping, men på hemresan gästade vi också Vårgårda, där vi intog det sedvanliga eftermiddagskaffet som föreningen bjöd alla deltagare på — ett 50-tal —. På goda vägar genom vacker västgötabygd, med trevlig underhållning, var vi vid 21-tiden åter i tändsticksstaden glada och nöjda över en lyckad utfärd.

G. E-d

Pristagare i bildkryss nr 5

- 1:a pris Liesbeth Eriksson, Salagatan 51 B III, 753 26 Uppsala
 2:a pris Eva Lagerdahl, Sportstugevägen 19, 182 35 Danderyd
 3:e pris Torbjörn Eriksson, Högsbo 258, 811 00 Sandviken

Den nya förtidspensionen

Den 1 juli trädde nya lagbestämmelser i kraft som innebär vidgade möjligheter för äldre förvärvsarbetande att erhålla förtidspension i form av ålderspension och tilläggspension. De nya bestämmelserna siktar på dem som inte orkar med sitt arbete eller som friställs utan att annat lämpligt arbete kan erbjudas dem. I sådana fall kan efter individuell prövning förtidspension utgå. Någon bestämd ålder har inte fastställts men i diskussion till lagförslaget har 63-årsåldern nämnts såsom riktmärke. En viss uppmjukning i kraven för rätt till förtidspension i allmänhet har också skett.

Härmed öppnas också möjlighet för dem som gjort förtida uttag av folkpension att avbryta sådant uttag och om förutsättningar därtill föreligger övergå till förtidspension. Förtidspensionen blir då visserligen mindre än hel pension, men hänsyn till minskningen tages endast till tid som förtida uttag ägt rum före avbrottet. Återkallelse kan även ske utan att förtidspension behöver sökas. Den som återkallat förtida uttag av ålderspension har möjlighet att ånyo göra förtida uttag före 67-årsåldern. Pensionen reduceras då

enligt reglerna både för tiden för den tidigare liksom för det senare gjorda uttaget. Återkallelse av förtida uttag av ålderspension kan endast göras en gång.

I den nya lagen har 1/3-delspensionerna slopats och ersatts med halv förtidspension och som utgår till den som har arbetsförmågan nedsatt med mellan hälften och två tredjedelar.

Med anledning av de höjda taxeringsvärdena på fastigheter har samtidigt de s.k. skärpningsfria förmögenhetsbeloppen höjts från 30.000 till 50.000 kr för ensam pensionär och från 45.000 till 80.000 kr för makar tillsammans.

Den 1 juli utlöstes också ett nytt pensionstillskott, som härefter utgår med 6 % av basbeloppet, som är 6.300 kr f. n. dvs. 378 kr om året.

Fr. o. m. juli månad är därför pensionsbeloppen:

för ensamstående

6.048 kr per år — 504 kr per månad

för vardera gifta makar

4.788 kr per år — 399 kr per månad

Från Kiruna i norr till Trelleborg i söder

TEMPO

goda varor till låga priser

Status

kommer även
i år med ett

intressant
julnummer

Planera
försäljningen
redan nu

VID BESÖK I HÖÖR,
ät och bo på

Järnvägshotellet

God mat och gott kaffe
Propra rum

Tel. 0413/200 25

Håll på din rätt!

Var lite envis. Det är ju din korv
det gäller. Har man en gång fått
smak på Sibylla så har man. Då duger
det liksom inte med någonting annat.

Kokt eller grillad eller stekt, med
bröd, mos eller pommes frites...

det spelar ingen roll. Bara det är en
Sibyllakiosk.

Och du! Du är i gott sällskap.
Varannan varmkorv som äts i det här
landet är en Sibylla. Håll ögonen på
skylten så vet du vad du får. Mums!

AB Lithelis, Sköllersta

Vi tillverkar

linnedukar, servetter, handdukar och festremsor i hel och halvlinne.

Acryldukar samt acrylfestremsor.

Försäljning till manufakturaffärer, varuhus, grossister, bingo samt lotterier.

Vår specialité är högsta kvalitet.

BORLÄNGE VÄVERI AB Tel. vxl. 0243/119 05 — 781 00 Borlänge

FÄRG-TV

**Inga väntans
tider!**

•
Dragning verkställd före
lottförsäljningens början

•
**Ni ser genast om
lotten ger vinst!**

RHL-lotteriet
har **2** förnämliga
FÄRG-TV och
6 st. svart-vit med
TV 2-programmet
som **toppvinster**

Dessutom

Personbil Volkswagen 1600 TLE

Kompl. stereoanläggningar

Transistormottagare • Linnevaror,

hushållsartiklar m. m.

5.620 värdefulla vinster

RIKSFÖRBUNDETS FÖR HJÄRT- OCH LUNGSJUKA RIKSLOTTERI 1970

Härmed beställes

..... st. lotter à 2:— att sändas mot postförskott
+ porto eller

..... st. lotter à 2:— att sändas varje månad
fr. o. m. augusti t. o. m. sept. 1970 mot postförskott
+ porto.

Dragningslista medföljer gratis.

Namn:

Adress:

Var god texta!

Sänd ej pengar med denna rekv.

Status 7/70

Frankeras
med
55-öres
frimärke

RHL-lotteriet

Box 3196

10363 Stockholm

LOTTPRIS 2 KRONOR
REKVIRERA NU

**Sammanlagd vinstsumma
över 200.000:—**

Vid rekvisition av minst 10 lotter i samma
sändning — portofritt.

Minst en lott till varje familjemedlem
ökar familjens vinstchans!